

M. Naumova, S. Rozenbaum

THE THERMOMETER OF LOYALTY: HOW TO GAIN THE STAFF COMMITMENT

This article analyzes the problems of staff loyalty, identify causes that negatively affect the attitudes of staff to the company. This article provides an analysis of the methods of material and non-motivation of employees, and also suggests ways to improve staff loyalty. Particular attention is paid to the analysis of Ukrainian legislation regulating the various activities to improve staff loyalty.

Key words: loyalty of staff, paternalism, partnership, commitment of employees, financial incentives, non-material incentives.

© М. Наумова, С. Розенбаум,
Надійшла до редакції 25.05.2011

УДК 336.722.6

**РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА
ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В БАНКІВСЬКІЙ
СИСТЕМІ УКРАЇНИ****ЮРІЙ ПЕТРУШЕВСЬКИЙ,**

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку й аудиту
Донецького державного університету управління

ВІТА ОЛЕЙНИК,

Донецький державний університет управління

У статті проаналізовано процес і результати впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності в банківській системі України та висвітлені можливі напрями подальшого вдосконалення системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в банках.

Ключові слова: бухгалтерський облік, фінансова звітність, міжнародні стандарти фінансової звітності, банківська система.

Постановка проблеми. Становлення України як незалежної держави на початку 1990-х років і входження її у світову спільноту вимагало значних структурних змін в економіці, а також адекватного реформування системи обліку та звітності, нівелювання її як стримуючого фактора розвитку ринкових відносин та залучення іноземного капіталу в економіку країни. Така ситуація зумовила закономірну необхідність проведення в Україні масштабної реформи бухгалтерського обліку в цілому та в банківській системі зокрема [1].

Завдяки реформуванню облікової системи бухгалтерська інформація набула ознак цінного ресурсу сучасного банку, який забезпечує ефективність його діяльності та зростання прибутку на тривалий період часу. Оновлення облікової системи банку підвищує можливість співпраці вітчизняних банків із іноземними фінансово-кредитними установами та організаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практичним питанням удосконалення та адаптації вітчизняної бухгалтерської та фінансової звітності до міжнародних стандартів присвячено ряд фундаментальних праць та публікацій. Для прикладу можна назвати праці Л. М. Кіндрацької, В. І. Ричаківської, Б. В. Лукашевича, П. М. Сенища та інших. Але перебудова системи бухгалтерського обліку та звітності банків - не одноразо-

ва акція, а постійний, інтегрований процес, що вимагає подальшого дослідження.

Метою статті є аналіз процесу та результатів реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності в банках України, а також окреслення можливих напрямів подальшого вдосконалення реформованої системи обліку та звітності.

Виклад основного матеріалу. Існування національних особливостей ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності зробило звітність компаній різних країн світу непорівнянною, що стало досить серйозною проблемою. У зв'язку із цим виникла необхідність у створенні універсальної фінансової звітності, яка була б однаковою в усіх країнах, що й стало передумовою створення Міжнародних стандартів фінансової звітності, які регулюватимуть порядок складання такої звітності.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ; англ. - *International Financial Reporting Standards*) - це набір документів (стандартів та інтерпретацій), що регламентують правила складання фінансової звітності, необхідної зовнішнім користувачам для прийняття ними економічних рішень відносно підприємства [2].

Реальне розроблення міжнародних стандартів розпочалося в 1973 році, зі створенням Міжнародного

№ 4 (111) травень-червень 2011 р.

комітету з бухгалтерських стандартів (*IASC - International Accounting Standards Committee*) на базі професійних громадських організацій ряду країн. У 2000 році Комітет із бухгалтерських стандартів реорганізували, і вже у квітні 2001 року його замінила Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (*IASB - International Accounting Standards Board*), а стандарти, які видає Рада, почали називатися вже не стандартами бухгалтерського обліку (*IAS*), а стандартами фінансової звітності (*IFRS*) [3].

Міжнародні стандарти слід розуміти як загальні правила відображення в обліку господарських операцій. Вони мають рекомендаційний характер.

Рекомендаційний характер стандартів сприяє тому, що кожна країна будує власну облікову систему, зважаючи на наявні особливості щодо моделі балансу, рахунків результатів і правил організації обліку.

Для розуміння причин реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності в банках України слід стисло розглянути ситуацію в історичному ракурсі.

У Радянському Союзі Державний банк регламентував практично повністю обліковий цикл банківських установ. Правила ведення бухгалтерського обліку та звітності в установах банків колишнього СРСР (від 30.09.87 за № 7) визначали кожен крок здійснення господарських операцій та відображення їх змісту на рахунках бухгалтерського обліку [4].

Після проголошення в 1991 р. Україною незалежності прерогативу встановлення правил ведення обліку та звітності для банків передано Національному банку України (НБУ). Період становлення НБУ як центрального банку характеризувався повним відтворенням підходів і засад соціалістичної системи господарювання. Бухгалтерський облік розглядався тільки як рахівництво, тобто як реєстрація всіх проведених банком операцій і відображення в бухгалтерських формах (регістрах) облікових даних щодо цих операцій. Роль бухгалтерського обліку, як і раніше, недооцінювалась. Систематизація облікових даних у бухгалтерській звітності здійснювалась за старими принципами, оскільки форма і зміст бухгалтерської звітності будь-яких суттєвих змін не зазнали.

Але треба пам'ятати, що в умовах ринкової економіки без переходу на нову методологію обліку, звітності та контролю бухгалтерський облік стає гальмом у розвитку ринкових відносин, зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, залучення іноземних інвестицій в економіку.

Таким чином, ситуація, що об'єктивно склалася, зумовила закономірну необхідність проведення в Україні масштабної реформи в галузі бухгалтерського обліку в цілому та в банківській системі зокрема [5].

Відправною точкою реформи бухгалтерського обліку в Україні став Указ Президента України від 23.05.1992 р. "Про перехід України до загальноприйнятої у міжнародній практиці системи обліку та статистики". З метою його виконання було розроблено Концепцію побудови національної статистики України, деталізацію виконання якої викладено в Державній програмі переходу України на міжнародну систему обліку й статистики та затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 04.05.1993 р. № 326. Державною програмою передбачалися завдання, які охоплювали всі ланки обліку в народному господарстві.

Зважаючи на масштабність цих реформ, Кабінет Міністрів України своєю постановою від 08.06.1995 р. № 403 вніс низку змін і доповнень до програми. Зокрема, було враховано найгостріші проблеми початкового етапу реформи. Створення нової системи еко-

номічної інформації, яка б надавала можливість об'єктивно оцінювати стан і потенціал як народного господарства в цілому, так і кожного підприємства зокрема, було одним із основних факторів багатогранного процесу державотворення в Україні на початку дев'яностих років минулого століття.

28 жовтня 1998 року Кабмін затвердив Програму реформування бухгалтерського обліку, яка передбачала перехід у 1999-2001 рр. усіх суб'єктів господарювання на принципи і методи МСБО.

Суттєвим кроком на шляху до реалізації поставлених завдань щодо реформування бухгалтерського обліку є ухвалення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2007 р. № 911-р "Стратегії застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні", метою якої є вдосконалення системи бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням вимог міжнародних стандартів та законодавства Європейського Союзу.

У контексті згаданих вище документів Національним банком України як активним учасником відповідних процесів було розроблено власні програми реформування обліку й звітності. Першим документом, що започатковував реформу, був наказ від 03.08.1992 р. № 46 "Про організацію роботи по переходу банків України на міжнародну систему бухгалтерського обліку і статистики". Наступного року цей наказ було скасовано, натомість прийнято наказ від 13.08.1993 р. № 82 "Про організацію роботи по переходу України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і статистики", яким детальніше й повніше окреслено заходи, спрямовані на виконання програми реформування обліку, і визначено часові рамки їх запровадження - 1995 рік [6].

Для розробки концепції реформи при НБУ була створена Координаційна Рада бухгалтерської звітності, до складу якої ввійшли провідні спеціалісти Національного банку, комерційних банків, зарубіжні радники, учені провідних ВНЗ країни. Координаційна Рада розробила проект універсального плану рахунків для банків, а також інструкції з обліку, включаючи деталі контролю сум для різних звітів, що мали використовуватись як комерційними банками, так і НБУ.

У 1995 р. на базі Координаційної Ради при НБУ було створено Управління методології та реформування бухгалтерського обліку і звітності, першочергове завдання якого полягало в опануванні зарубіжними принципами й методиками обліку та звітності та визначенні можливості їх застосування в Україні. Вирішення цього завдання не передбачало демонтажу існуючої системи та заміни її західними аналогами як у теоретичному, так і в практичному плані. Необхідно було забезпечити кардинальні зміни шляхом природного розширення кола об'єктів обліку; надати гнучкості системі обліку при застосуванні існуючих і запровадженні принципів нових методик обліку; переглянути роль бухгалтера в управлінні банком.

Національний банк України, скориставшись наданим йому правом, здійснив реформу бухгалтерського обліку й звітності в банках. Починаючи з 1 січня 1998 р., усі банківські установи ведуть фінансовий бухгалтерський облік і складають фінансову звітність за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Суть реформування бухгалтерського обліку в банківській системі України полягає в забезпеченні достовірної економічної інформації про реальну вартість активів банку, їхню ризикованість і прибутковість і, відповідно, реальну вартість капіталу банку.

З метою реалізації цієї програми було введено:

- метод нарахування за активними й пасивними операціями банку;

- механізм для створення прозорої системи резервів на покриття ризиків;

- механізми переоцінок активів банку.

Першочергові завдання щодо реформування бухгалтерського обліку й звітності в банківській системі України охоплювали блоки питань, кожний із яких був окремим великим проектом, а саме:

- зміна ідеології бухгалтерського обліку фінансових інструментів, що забезпечило підходи до їхнього обліку за ринковою вартістю;

- зміна Плану рахунків бухгалтерського обліку й підходів до його побудови;

- принципово нова організація аналітичного обліку банку, що забезпечує можливість одержання будь-якої необхідної інформації;

- поділ на окремі підсистеми управлінського й податкового обліку з метою формування управлінської та податкової звітності;

- перехід на прогресивну форму організації збору економічної інформації від банків за економічними показниками;

- зміна руху потоків інформації в електронному вигляді від банків;

- технічне забезпечення названих проектів при одночасній зміні всіх підсистем з обслуговування бухгалтерського обліку, звітності, платежів і засобів захисту, а також адаптації цих підсистем до експлуатації в реальних умовах при великих обсягах інформації.

Реалізація цих проектів відбувалася шляхом розробки концептуально нових методологічних нормативно-правових документів, що регламентують порядок бухгалтерського обліку фінансових інструментів за міжнародними принципами, а також розроблено порядок складання й структуру фінансових звітів [7].

Результати реформи бухгалтерського обліку та фінансової звітності можна згрупувати таким чином:

1. Технічні та фінансові результати реформи: впровадження нового Плану рахунків бухгалтерського обліку; введення нових форм звітності; впровадження нових методик обліку фінансових інструментів.

2. Політичні та економічні результати: створення системи обліку, що складається з трьох взаємопов'язаних підсистем: фінансового, управлінського та податкового обліку; міжнародне визнання українських банків; сприяння розвитку фінансових ринків шляхом надання користувачам зрозумілої фінансової інформації; посилення банківського нагляду; зниження кількості банкруств у результаті підвищення ефективності управління банками.

3. Створення передумов для подальшого розвитку: розвиток внутрішнього банківського контролю; удосконалення та підвищення ефективності операційних процедур банків; створення вичерпної політики бухгалтерського обліку в кожному банку; удосконалення системи моніторингу та управління ризиками; розвиток внутрішнього аудиту в банках.

Такі глобальні перетворення в системі бухгалтерського обліку, впровадження нових норм обліку фінансових інструментів, перехід до відбиття у звітності тільки реальних активів вимагали докорінних змін.

Проте життя не стоїть на місці: змінюється економічна ситуація в Україні, розвиваються й удосконалюються міжнародні стандарти. Тому цей етап впровадження міжнародних стандартів - далеко не кінцевий результат роботи. Закладено фундамент нової системи обліку. А в перспективі - копітка праця по вдосконаленню облікових інструментів, звітності, створенню надійного внутрішнього контролю банку.

Подальше вдосконалення системи бухгалтерсь-

кого обліку та звітності зводиться до таких основних напрямків:

- розробка та якісне поліпшення нормативної бази для відображення операцій банків відповідно до міжнародних стандартів;

- удосконалення обліку в системі нових програмних продуктів, оскільки кращих результатів можна досягти шляхом розробки та впровадження нових форм носіїв облікової інформації, раціональних схем обігу документів, поліпшення й оптимізації порядку проведення інвентаризацій, вибору найбільш оптимальних технологій для вирішення облікових завдань;

- розробка та вдосконалення управлінської звітності з урахуванням вимог керівництва банку;

- постійне підвищення кваліфікації кадрів, робота щодо якісного поліпшення підготовки викладацького складу й підвищення вимог до навчання бухгалтерів.

Тільки за умови, що процес впровадження міжнародних стандартів буде проводитися поступово, можна чекати стабільного поліпшення ситуації в банківському секторі і, як наслідок, підвищення його інвестиційної привабливості, а також рейтингів окремих українських банків [8].

Висновки

Становлення України як незалежної держави стало підставою для здійснення реформи системи бухгалтерського обліку й звітності в цілому та в банківській системі зокрема. У нових умовах необхідно було переорієнтувати бухгалтерський облік на інтереси споживачів облікової інформації, оскільки до цього часу вони обслуговували тільки потреби державних фіскальних органів. Це було виправданим в умовах командно-адміністративної економіки, а в нових умовах стримувало процеси інвестування економіки України та її інтеграції в європейські і світові ринки.

Результатом реформування бухгалтерського обліку та звітності в банківській системі стало впровадження нового Плану рахунків, нових форм звітності, а також нових методик обліку фінансових інструментів; надання українським банкам міжнародного визнання; сприяння розвитку фінансових ринків, оскільки користувачі мають можливість отримати достовірну, зрозумілу інформацію щодо обліку, на основі якої їм легше приймати рішення; посилення банківського нагляду; зниження кількості банкруств у результаті підвищення ефективності управління банками.

Реформування облікової системи вітчизняних банківських установ, яке відбулося з урахуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, позитивно вплинуло на розширення інформаційних можливостей бухгалтерського обліку. Проте в подальшому вдосконалення реформованої системи обліку та звітності не слід орієнтувати винятково на здобутки зарубіжної теорії та практики бухгалтерського обліку. При формуванні нормативно-інструктивної бази важливо брати до уваги економічні реалії України, позитивні традиції в підходах до бухгалтерського обліку, що склалися протягом періоду опрацювання його процедур вітчизняними банками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Величко Е. Г. Опыт внедрения Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) в Украине [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ipponu.ru/print/003239/>.

2. Чирко Д. М. МСФЗ як елемент виходу на міжнародний валютний ринок Форекс / Д. М. Чирко // Міжнародний збірник наукових праць. - 2009. - № 3 (15). - С. 338-345.

№ 4 (111) травень-червень 2011 р.

3. Облік та звітність за МСФЗ: для кого, навіщо і чому? [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.dtk.com.ua/show/cid02519.html>.

4. Кіндрацька Л. М. Зміст програми реформування бухгалтерського обліку в банківських установах України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/65/7/>.

5. Реформа обліку і звітності в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://books.br.com.ua/41676>.

6. 10-річчя впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності в банках України: досвід, результати, перспективи

[Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ufpaa.org.ua/news/archive/2007/?pid=518>.

7. Ричаківська В. Перехід банківської системи України на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку: практика, проблеми, перспективи [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ufin.com.ua/analit_mat/gkr/064.htm.

8. Лукасевич Б. В. Опыт внедрения международных стандартов бухгалтерского учета и отчетности в банковской системе Украины [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://gaap.ru/articles/51313/>.

Y. Petrushevskyy, V. Oleynyk

REFORM OF ACCOUNTING AND FINANCIAL REPORTING IN BANKING SYSTEM OF UKRAINE

The article reviews and analyzes the process and results of International Financial Reporting Standards in the banking system of Ukraine and highlighted possible areas for further improvement of the reformed system of accounting and financial reporting for banks.

Key words: accounting, financial reporting, international financial reporting standards, the banking system.

© Ю.Петрушевський, В. Олейник
Надійшла до редакції 19.04.2011

УДК 334.78:622

КОРПОРАТИВНІ СТРУКТУРИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ІРИНА САПИЦЬКА,

кандидат технічних наук, доцент Донецького національного університету

У статті охарактеризовано стан вугільних шахт державної й недержавної форми власності. Представлено результати ретроспективного аналізу організаційних структур у вугільній промисловості. Виконано огляд досвіду роботи великих корпорацій, що містять вугільні підприємства. Показано, що одним із перспективних варіантів є використання корпоративних структур для функціонування й розвитку шахт Донецької області.

Ключові слова: корпоративні структури, шахти, показники, вертикальна інтеграція, диверсифікація.

Постановка проблеми. Функціонування паливно-енергетичного комплексу України є одним із важливих факторів забезпечення життєздатності економіки та промисловості держави. Його розвиток значною мірою визначається станом вугільної промисловості. Основна проблема вдосконалення механізму розвитку полягає у створенні організаційних структур й економічних умов, які б сприяли відродженню й стимулюванню діяльності вугільних підприємств.

Ретроспективний аналіз структур управління у вугільній промисловості показав, що в період з 1935 до 1970 року було проведено більше 35 реорганізацій. Найстабільнішою вважалася оргструктура, яка включає "шахти - трести - комбінати - Міністерство вугільної промисловості (МВП) України". Згідно з основним положенням менеджменту, одним із критеріїв раціональної структури є якнайменша кількість сту-

пенів в ієрархії управління. Очевидно, керуючись цим, починаючи з 70-х років ХХ ст., більше 20 років існувала така організаційна структура "шахти - виробничі об'єднання - МВП України", яка добре себе зарекомендувала.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що теоретичними проблемами формування ринкових гнучких організаційних структур займалися українські та зарубіжні вчені О. І. Амоша, В. Г. Гриньов [2], І. М. Герчикова [5], Л. Д. Гітельман [6], Д. Аакер [1], А. Томпсон, А. Стрікленд [7] та ін. Проте стосовно вугільної промисловості типи оптимальних структур ще не визначено, а тому дослідження цієї проблеми є актуальним. Для вугільних шахт Донеччини завдання з упровадження нових структур та технічного переоснащення виробництва вирішували В. Іллюшенко, Ю. Звягільський, М. Сургай, З. Пастернак та багато ін.

№ 4 (111) травень-червень 2011 р.